

пути содействия интеграции и социальной адаптации внутренне перемещенных семей с детьми в соответствии с действующим законодательством Украины.

Ключевые слова: внутренне перемещенная семья, социальная работа, нормативно-правовая база, защита конституционных прав, социальная адаптация, социальная интеграция.

MELNYK IRUNA. *Normatively-legal providing of social work with the inwardly moved families with children in Ukraine.*

In the article the theoretical analysis of basic normatively-legal documents is carried out in relation to the protection of rights and freedoms of the inwardly moved persons and members of their families that assist creation of comfort terms of their existence in modern Ukrainian society. Basic directions of professional activity of development worker with this category of population and necessity of grant to them of various social services and estimation of their efficiency are exposed. The ways of assistance to integration and social adaptation of the inwardly moved families are analysed with children in accordance with the current legislation of Ukraine.

Keywords: the inwardly moved family, social work, normatively-legal base, protection of constitutional rights, social adaptation, social integration.

УДК 37.036+37.013

Петришин Л.Й.

ПОЗИТИВНІ ДЕВІАЦІЇ ЯК ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ТА ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ

У статті схарактерезовано теоретичні аспекти прояву позитивних девіацій як фактору особистісного розвитку. Закцентовано увагу на тому, що позитивними девіаціями називають ті відхилення, які носять позитивний життєтворчий характер: креативність, талант, геніальність, соціальна творчість, героїчні вчинки. Розкрито та проаналізовано деякі аспекти проявів творчих можливостей, потенціалу, здібностей та креативності та геніальності як вияву позитивних девіацій та фактору відхилення від соціальної норми та їх видозміни.

Ключові слова: позитивні девіації, особистість, особистісне становлення, соціальна норма, феномен, творчість, креативність, геніальність, професіоналізм.

Певним фактором відхилення від загальноприйнятих та соціальних норм і ціннісних орієнтацій є девіантна поведінка (від лат. *Deviatio* – відхилення, ухилення поведінки). Дана проблема є фундаментальною для багатьох галузей соціальної науки і практики (соціології, антропології, психології, економіки, педагогіки). А в таких сферах професійної діяльності, як соціальна робота і соціальна педагогіка, девіантна поведінка виступає в якості однієї з ключових

проблем, від адекватного розуміння і вирішення яких залежить успішність найважливіших напрямків соціально-педагогічної діяльності, соціальної роботи, соціального виховання пов'язаних з ресоціалізацією особистості. Ряд авторів вважає, що позитивна девіація – це ненормативне відхилення у поведінці особистості, яке хоч і сприймається багатьма як незвичайне, дивне, нестандартне, але у тій чи іншій мірі не викликає засудження чи несхвалення.

Межі між позитивним і негативним у девіантній поведінці рухливі в часі та просторі соціумів. Найбільш прийнятним при розмежуванні норми і девіації вважається так званий статистично-адаптаційний підхід, при якому «норма» є собою: щось середнє, усталене, що не виділяється з загалу; щось найбільш пристосоване до навколишнього середовища. Відповідно під соціальним підходом до девіантної поведінки, слід розуміти відхилення у поведінці, небезпечні для суспільства, громад та людей. У даному контексті етичною «нормою-ідеалом», не завжди вважається, що солідарність людей – норма, а класова боротьба – відхилення від неї. Таким чином, проблема норми є міждисциплінарною проблемою, коріння якої лежать в загальнобіологічних закономірностях психічного розвитку людини та її психосоціальних особливостях, а також в етико-філософських нормах.

Здебільшого девіації відносять до різних соціальних паталогій та, як правило, у свідомості людей вони мають стійке негативне значення і розуміння. При цьому наявний беззаперечний факт, що відхилення від норми можливі як «вниз», так і «вгору». З цього випливає, що девіація може бути як негативною, так і позитивною. До негативних девіацій відносять такі явища та поведінку, які носять деструктивний характер як для самої особистості, так і для суспільства в цілому. Позитивними девіаціями називають ті відхилення, які носять позитивний життєтворчий характер: креативність, талант, геніальність, соціальна творчість, героїчні вчинки, самопожертву, надмірну старанність та відданість, загострене почуття жалості (співчуття).

У даному контексті девіантна поведінка особистості і виступає феноменом соціальної реальності, та разом з тим є недостатньо вивченою в науковому контексті. Я. Гілінський першим з вітчизняних дослідників звернув увагу на творчий, позитивний характер девіації. «Девіації (флуктуації в неживій природі, мутації – в живій) є загальною формою, механізмом, способом мінливості, а отже, і життєдіяльності, розвитку кожної системи» [5, с. 73].

Вивчення девіантних явищ в рамках численних наукових підходів і теорій переважно присвячено характеру і особливостям негативних девіацій. У зарубіжній науці психологія девіантної поведінки склалася як самостійна наукова дисципліна, але в нашій країні знаходиться на шляху розвитку. В.А. Пятунін зробив спробу систематизувати різнопланові дослідження девіантної поведінки. Цікавим є положення: «Якщо є суспільство з своїми законами і мораллю, то обов'язково повинні бути люди, які їх порушують, інакше таке суспільство перестане розвиватися, а то і зовсім існувати» [11, с. 124].

Дослідження проблеми позитивних девіацій особистості, таких, як творчість і креативність, талант і геніальність, життєвий шлях і свобода творчої особистості, висвітлена в численних працях зарубіжних (Ф. Ніцше,

А. Шопенгауер, О. Вейнінгер) і вітчизняних філософів (Н. Бердяєв, В. Соловйов, П. Флоренський, В. Розанов, Б. Вишеславцев, Н. Хамітов).

Дослідженням різних аспектів позитивної девіації зайняті філософи, соціологи, психологи, історики, педагоги, письменники: В. Ключевський, П. Ганнушкін, Т. Рібо, Дж. Беккер, Ф. Гальтон, Дж. Холтон, Л. Фейхтвангер та інші. Різні аспекти творчості досліджували такі українські науковці як А. Канарський, В. Моляко, В. Николко, Р. Позінкевіч і ін..

Мета статті: схарактеризувати позитивні девіації як феномен соціальної реальності та особистісного розвитку, фактор відхилення від соціальних норм та інтеграційну складову соціального становлення особистості.

В умовах соціальної нестабільності поведінка людини часто знаходиться за межами звичних соціальних норм, тому на сучасному етапі суспільного розвитку наявна тенденція у поширенні відхилень від стандартів, а будь-яке відхилення від встановленої норми загрожує стабільності суспільства. Такі відхилення називаються девіацією.

У свою чергу, соціальна норма – це необхідний і відносно стійкий елемент соціальної практики, що виконує роль інструмента соціального регулювання і контролю. «Соціальна норма, – відзначає Я. Гілінський, – визначає історично сформовану в конкретному суспільстві межу, міру, інтервал припустимі (дозволеної чи обов'язкової) поведінки, діяльності людей, соціальних груп, соціальних організацій» [5, с. 72]. Соціальна норма знаходить своє втілення (підтримку) у законах, традиціях, звичаях, тобто у всьому тому, що стало звичкою, міцно ввійшло в побут, у спосіб життя більшості населення, підтримується суспільною думкою, відіграє роль «природного регулятора» суспільних і міжособистісних відносин.

У свою чергу позитивні девіації є фактором видозміни соціальних норм і постійним супутником прогресивних змін соціальних систем, а також такі позитивні девіації як творчість, креативність, новаторство, – мотивують і направляють творчу поведінку особистості та забезпечують розвиток сучасного соціуму. Сукупність певних факторів, що впливають на особистість, з одного боку, можуть сприяти повній реалізації її творчого потенціалу, однак, з іншого – на кожному кроці виникають непередбачені перешкоди, здатні порушити, загальмувати, придушити розвиток креативності особистості, як прояву позитивної девіантності. У даний час не викликає сумніву твердження, що позитивні девіації – провідна сила соціального прогресу та особистісного зростання кожної людини, адже фактично без позитивних проявів девіантної поведінки соціальні структури можуть прийти в занепад, саме тому творчість окремих особистостей можна розглядати як позитивну девіантність (Григорій Сковорода, Альберт Ейнштейн, Сальвадор Далі, Жан-Поль Сартр). Позитивні девіації також є невід'ємною частиною людської духовності і умовою особистої свободи людини, виступаючи тим самим як соціальний механізм, що протистоїть регресивності в розвитку суспільства [13].

Розуміння значущості позитивних девіацій для суспільного розвитку підкреслює необхідність всебічного вивчення особливостей і специфіки даної категорії. У цьому контексті багато вчених вважають, що девіантна поведінка

вносить у розвиток суспільства як дисонанс, так і підтримує прогресивні дії: творчість, креативність, жертвовність, працелюбність, щирість, прагнення висловити правду, – усіх їх відносяться до прикладів позитивних девіацій, а поведінку, що виходить за рамки здорового глузду і навіть закону, до негативних.

Аналізуючи форми девіантної поведінки з точки зору філософії, соціології, психології хотілося б звернути увагу на тому, що як позитивні девіації так і негативні, потребують широкого наукового осмислення і трактування, так як особистість більш схильна поводитись конформно «як всі», у рамках загальноприйнятих стандартів, так як вона зацікавлена в позитивній оцінці соціумом своєї поведінки. Позитивні девіації завжди стоять біля витоків чогось абсолютно творчого і нового, унікально і самобутнього, креативного. А це, в свою чергу, спонукає людину породжувати незвичайні ідеї, знаходити оригінальні рішення, відхилятися від традиційних схем мислення і поведінки, загалом бути творчою, креативною, геніальною, і як результат виявляти позитивні девіанції.

Розглянемо деякі аспекти проявів творчих можливостей, потенціалу, здібностей та креативності та геніальності як вияву позитивних девіацій та фактору відхилення від соціальної норми.

Дослідження проблеми творчості вимагає чіткої диференціації аспектів вивчення особистості та глибокого опрацювання теоретичних основ побудови структури особистості, що є одним із найактуальніших завдань сучасної психології творчості. Ці міркування зафіксовано в дослідженнях В. Давидова. Визначальним критерієм особистості вчений вважає наявність в суспільного індивіда творчих можливостей. Такий же висновок сформував вітчизняний психолог О. Ткаченко.

Людина, що має творчий потенціал, вже є особистістю. Так вважає й В. Давидова, зазначаючи, що характерною психологічною рисою є показник рівня розвитку індивіда, його потреба в активному творенні. Ця потреба зумовлює інші потреби предметно-речового характеру, спрямовані на споживання. Експериментальні дані психології творчості підтверджують це положення. В. Давидов стверджує, що створення картини взаємопов'язаних психологічних рис «ідеальної» особистості є одним із основних завдань досліджень. Необхідність структуризації творчих якостей, здібностей індивіда усвідомили й у загальнопсихологічному напрямі вивчення девіантності особистості як суб'єкта творчої діяльності.

Спеціалісти намагаються розв'язати завдання щодо структурування якостей творчої особистості. Дослідники все більше погоджуються з думкою, що здатність до творчості властива не лише видатним діячам науки, техніки та культури, а й іншим людям, що її можна стимулювати та розвивати цілеспрямованими заходами, підвищуючи ефективність продуктивної діяльності людини в різних галузях, повною мірою використовуючи творчий потенціал та як результат виявляти позитивну девіантність у професійній та науковій діяльності.

Сучасна наука, як зазначає М. Ярошевський, у ХХ столітті відмовилася від твердження про унікальність творчого акту й творчої особистості. Науковці переконані, що здатність до творчості та креативності закладена в кожній людині, яка реалізує її неоднаковою мірою в різних умовах.

У психології поняття «креативність» найчастіше пов'язують із поняттям «творчість» і розглядаються як особистісну характеристику. Л. Виготський зазначає, що розвиток особистості відбувається упродовж життя людини, а творчість є одним із найважливіших критеріїв особистості, оскільки в процесі життя розвивається уява як внутрішній механізм, що забезпечує вияв творчості. Креативність – характеристика особистості, що свідчить про здібність до творчості. Науковець, досліджуючи психологію творчості, вказує на необхідність вияву й розвитку здібності до створення нового, незважаючи на те, чи буде це створене якою-небудь річчю зовнішнього світу, чи відомим настроєм розуму або відчуття.

Відмітні міркування має С. Рубінштейн, який трактує творчість як діяльність: «створити щось нове, оригінальне, що до того входить не лише в історію розвитку самого творця, але й в історію розвитку науки, мистецтва тощо» [12, с. 106].

Глибина усвідомлення людиною багатообразних наочних, соціокультурних та інших контекстів дає їй змогу пізнати «побічні» інноваційні продукти свого творчого пошуку. З огляду на це, у нашому дослідженні вартий уваги й той факт, що вчені виділяють такі чинники, що забезпечують творчу активність людини: креативність; творчий потенціал; інтелектуальну активність; надситуативну активність.

Зокрема, В. Петровський для характеристики механізму творчої активності застосував принцип надситуативної активності. Науковець визнав здатність суб'єкта підніматися над рівнем вимог ситуації, ставити цілі, надлишкові з погляду вихідного завдання. За допомогою цього суб'єкт долає зовнішні й внутрішні обмеження, так звані «бар'єри» діяльності. Таким чином, творчу активність В. Петровський витлумачує як діяльність надлишкову щодо стимулу, яка характеризується самостійністю вибору об'єкта мислення, виходом за межі завдання, перетворенням завдання й стимулу, тобто творчість є не стимульованою ззовні, перетворювальною й пошуковою активністю.

Д. Богоявленська також визначає креативність як ситуативно-нестимульовану активність, що виявляється в прагненні вийти за норми, межі окресленої проблеми. Дослідниця стверджує, що креативний тип особистості властивий усім новаторам, які мають займатися різними видами діяльності. Д. Богоявленська пропонує в ролі системноутворювального чинника творчості інтелектуальну активність, яка є інтегральною освітою, властивістю цілісної особистості, що відображає процесуальну взаємодію інтелектуальних і мотиваційних компонентів системи в їхній єдності й забезпечує здатність особистості до продуктивної діяльності, що ситуативно не стимулюється [2].

У своїх емпіричних дослідженнях творчої активності Л. Єрмолаєва-Томіна визначила вибірковість її вияву, що залежить від форм, змісту завдання, від його трудності й провокації на самостійність рішення. Під час спроби виділити «креативогенні» риси характеру, порівнюючи дві групи з високим і низьким рівнями творчої активності, а отже і проявів позитивної девіантності. У даному контексті було з'ясовано, що перша група має значно вищу варіативність і неповторність у поєднанні індивідуальних особистісних якостей, ніж друга. У

дослідженні когнітивних процесів обох випробовуваних груп була виявлена вища перцептивна активність в особистостей із вищою творчою активністю. Оптимальними для розвитку творчого мислення є, з одного боку, конкретність і повнота сприйняття, а з іншого – бачення можливих трансформацій об'єкта й внесення творчого початку в акт сприйняття. У результаті комплексних досліджень не вдалося визначити «генеральний» чинник, що визначає міру творчої активності [6].

Таким чином, вияв творчої активності та креативності особистості не пов'язаний із соціальними умовами її виховання, не має детермінації й не залежить від типовості чи не типовості особистісних рис та виявів девіантності. Єдиними загальними межами творчо активних людей та їхньої креативності є яскраво виражена індивідуальність та емоційна гнучкість.

Представники гуманістичної психології звертали увагу на креативність як на альтернативну діяльність особистості, що є відхиленням від норми та виступає в свою чергу виявом позитивної девіантності. А. Адлер пропонував розглядати креативність «Я» у свободі вибору між альтернативними життєвими стилями й цілями. Хоч цілі можуть ініціюватися спадковістю й культурними чинниками, мета виникає все ж завдяки креативній силі індивідуальності.

А. Маслоу вважав, що за допомогою самоактуалізації особистість виявляє інтегрованість і долає розщепленість. Епізоди самоактуалізації особистості зумовлюють її відкритість суспільству, досконалість і спонтанність, гумористичність, трансцендентність. Креативність є однією з важливих характеристик самоактуалізації і разом з тим виявом позитивної девіантної поведінки. Науковець розуміє креативність як якість, що може бути застосована в будь-якій життєвій ситуації. Згідно з його міркуваннями, креативність – якість, що властива всім від народження, але яку втрачають під впливом середовища, соціуму, норм та правил. Окрім цього, А. Маслоу стверджував, що інтелектуальна обдарованість є необхідною, але недостатньою умовою для креативності. Головну роль у детермінації креативної поведінки, на думку А. Маслоу, відіграють мотивації, цінності, особистісні риси. Основними ознаками творчої особистості науковець уважав когнітивну обдарованість, чутливість до проблем, незалежність думок.

Натомість представники психоаналізу наголошували, що в основі творчості лежить процес індивідуалізації, тобто поступового відокремлення індивідуальної свідомості від колективного несвідомого. З. Фрейд стверджував, що креативність базується на процесі сублимації, який спричинений сильним сексуальним збудженням, що з'являється від джерел сексуальності, знаходить вихід і використання в інших ділянках, зокрема у творчості. Е. Фромм трактує поняття «креативність» як здатність дивуватися й пізнавати, уміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, націленість на відкриття нового й здібність до глибокого усвідомлення свого досвіду» [14, с. 154].

Креативність пов'язана з позитивним афектом, а тому ми можемо стверджувати, і є виявом позитивної девіантності. Установлено, що його причиною є підвищення рівня дофаміна, що підсилює в поясній звивині когнітивну гнучкість і полегшує вибір різних когнітивних позицій. Це дає змогу

людині поглянути на ситуацію з різних боків. Творчість часто розглядають як ігрову діяльність, у якій ми уможливуємо створення нового порядку або нового поєднання різних речей. Учені, що досліджують цю проблему, відзначають, що творчі люди поведуться так, як діти, і саме діти є в свою чергу девіантосхильними.

Геніальність (від лат. *genius*-дух) – вища міра творчих проявів особистості, що виражається в творчості, і має вагоме значення для суспільства. Ці прояви можуть мати різні міри відхилення, як в позитивну, так і негативну сторону. Поняття девіантності обіймає відхилення від існуючих соціальних норм, а розуміння генієм, його таланту – це поєднання різних психічних станів особи і його творчих переконань та прагнень, що породжуються у процес відхилення від усталених норм та правил.

Американський соціолог Дж. Беккер, досліджуючи проблему геніальності та творчих здібностей особистості, визначає генія, як «людину, обдаровану від народження надзвичайними здібностями творчої уяви, оригінального мислення, винахідливістю, здатністю відкривати нове, і ці погляди затверджують уявлення про генія як про особистість, що протистоїть нормам, правилам, традиціям, наслідуванням встановленого порядку. Геній, на відміну від талановитої людини, не задовольняється повторенням і синтезом існуючих знань, але, рухомий таємничою і незборимою потребою, прагне до оригінальності» [3, с. 115].

Категорії творчості, креативності та геніальності поступово стають ключовими для розуміння та розкриття сутності позитивної девіації, як фактору відхилення від соціальних норм.

Кордони творчості особистості та її креативності, геніальності, охоплюють дії від нестандартного вирішення простого завдання до створення об'єктивно нового в певній діяльності – це говорить про специфічні індивідуальні якості особистості. Сама природа творчості спонукає особистість до девіантних форм поведінки в житті. Межа між позитивною і негативною девіантністю проходить через особистість, дотримання або відхилення нею суспільних правил та соціальних норм; у нашому випадку відхилення від норм і породжує творчість, креативність, і як результат геніальність [4]. У свою чергу, на творчість, креативність та геніальність, як вияв позитивних девіацій, впливають соціальні фактори, серед яких ми виокремлюємо суспільно-культурні, традиційно-ментальні, освітньо-родинні, які об'єднують суспільні норми та стандарти, звичаї й традиції, навчально виховне та родинно-сімейне середовище [9]. З огляду на це, ми можемо зауважити, що вияв творчо-креативної дії особистості обумовлює її позитивну девіантність, що в свою чергу виступає відхиленням від соціальних норм. Девіантність творчо обдарованих, креативних і геніальних особистостей, допомагає зрозуміти себе і навколишній світ, насолоджуватися життям; змінювати соціальні норми, формувати нові суспільні устрої, а наукові відкриття сприяють прогресу різних суспільних сфер життєдіяльності та життєтворчості.

Теоретичний аналіз проблеми прояву позитивних девіацій як фактору відхилення від соціальної норми, засвідчує, що позитивні девіації особистості необхідно розуміти як соціально-духовний феномен, що суперечить суспільним нормам та, в певній мірі, потребує корекції і профілактики. Окрім того, позитивні

девіації собистості можуть мати інтеграційні наслідки для соціального життя суспільства і саме вони здатні стати прикладом групової солідарності, катализатором суспільних змін, видозміною соціальних норм.

Використана література:

1. Богоявленская Д. Б. Исследование творчества и одаренности в традициях процессуально-деятельностной парадигмы / Д. Б. Богоявленская // Основные современные концепции творчества и одаренности. – М.: Мол. гвардия, 1997. – 416 с.
2. Богоявленская Д. Б. О предмете и методе исследования творческих способностей / Д. Б. Богоявленская // Психологический журнал. –1995. – № 5. – С. 115–123.
3. Гальтон Ф. Наследственность таланта: законы и последствия. – М.: Мысль, 1996. – С.115.
4. Гилинский Я. И. Творчество как позитивная девиантность / Под общ. ред. д.ю.н., проф. Я. И. Гилинского и д.ю.н., проф. Н. А. Исаева. – СПб.: ООО Издательский Дом «Алеф-Пресс», 2015. – 279 с.
5. Гилинский Я. И. Социология девиантности (новеллы и перспективы) / Я.И.Гилинский // Социологические исследования, 2009. – № 8. – С. 70-73.
6. Ермолаева-Томина Л. Б. Исследование факторов, детерминирующих индивидуальные различия в проявлении творческой активности / Л. Б. Ермолаева-Томина // Психология творчества. – 1990. – № 2 – С. 117–130.
7. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения: Учебное пособие для вузов. – М.: ТЦ Сфера, «Юрайт-М», 2001. – 160 с.
8. Осипова О. С. Девиантное поведение: благо или зло? / О. С. Осипова // Социологические исследования, - 1998. – № 9. – С. 106-109.
9. Петришин Л. Й. Формування креативності майбутніх соціальних педагогів: теоретико-методичний аспект: монографія / Л. Й. Петришин. – Т. : Астон, 2014. – 400 с.
10. Поклад В. Позитивные социальные девиации: проблема критериев // Социология та суспільство: взаємодія в умовах кризи. II конгрес САУ: тези доповідей. – Харків, ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. – С. 240-241.
11. Пятунин В. А. Девиантное поведение несовершеннолетних: современные тенденции. – М: РОО «Центр содействия реформе уголовного правосудия», 2010. – С. 124.
12. Рубинштейн С. Л. Принцип творческой самодеятельности (к философским основам современной педагогики) / С. Л. Рубинштейн // Вопросы психологии. – 1986. – № 4. – С. 101–108.
13. Смищикова Э. В. Позитивные девиации как фактор прогрессивного развития личности в современном социуме: Дисс. ...канд. юрид. наук. – Краснодар, 2012. – С. 5.
14. Фромм Е. Революція надії / Е. Фромм // Сучасна зарубіжна соціальна філософія : хрестоматія / [упоряд. В. Лях ; пер. С. Кошарний та ін.]. – К., 1996. – С. 135–192.

15. Shapinskiy V. A., Mareev V. I. *Deviantnoe povedenie i sotsialnyy kontrol*: Textbook / Sci. ed. A. A. Grekov; Rost. gos. ped. un-t. Rostov n/D: Izd-vo Rost. gos. ped. in-ta, 1997. 98 c.

ПЕТРИШИН ЛЮДМИЛА ИОСИФОВНА. *Позитивные девиации как феномен социальной реальности и личного развития.*

В статье описываются теоретические аспекты проявления положительных девиаций; основное внимание уделяется тому факту, что положительные девиации; - это те отклонения, которые имеют положительный животворный характер: творчество, талант, гений, социальное творчество, героические поступки; некоторые аспекты проявлений творческих возможностей, потенциала, способностей и творчества и гения выявляются и анализируются как проявление положительных отклонений и фактор отклонения от социальной нормы и ее модификации.

Границы между положительным и отрицательным в девиантном поведении мобильны во времени и пространстве обществ. Наиболее подходящим для демаркации норм и отклонений является так называемый статистически-адаптивный подход, в котором «норма»: нечто среднее, установленное, не выделенное из общего; что-то наиболее приспособленное к окружающей среде. Соответственно, при социальном подходе к девиантному поведением мы должны понимать отклонения в поведении, которые опасны для общества, общин и людей. В этом контексте этический «нормальный идеал» не всегда считает, что солидарность людей является нормой, а классовая борьба - отклонением от нее. Таким образом, проблема нормы - это междисциплинарная задача, корни которой лежат в общих биологических закономерностях развития человека и его психосоциальных особенностях, а также в этико-философских нормах.

По большей части отклонение относится к различным социальным патологиям, и, как правило, в сознании людей они имеют отрицательное значение и понимание. В этом случае существует неоспоримый факт, что отклонения от нормы возможны как «вниз», так и «вверх». Из этого следует, что отклонение может быть как отрицательным, так и положительным. Отрицательные отклонения включают такие явления и поведение, которые являются деструктивными в природе, как для человека, так и для общества в целом. Положительные девиации; - это те отклонения, которые имеют положительный животворный характер: творчество, талант, гений, социальное творчество, героические поступки, самопожертвование, чрезмерное рвение и преданность, обостренное чувство жалости (сострадание).

Ключевые слова: положительные девиации, личность, личное развитие, социальная норма, феномен, творчество, креативность, гений, профессионализм.

PETRYSHYN LYUDMYLA YOSIPIVNA. *Positive devices as a phenomenon of the social reality of personal development.*

The article describes the theoretical aspects of the manifestation of positive deviations; the focus is on the fact that positive deviations are those deviations that have a positive life-giving character: creativity, talent, genius, social creativity, heroic

deeds; some aspects of manifestations of creative possibilities, potential, abilities and creativity and genius are revealed and analyzed as a manifestation of positive deviations and a factor of deviation from the social norm and its modification.

The boundaries between positive and negative in deviant behavior are mobile in time and space of societies. The most appropriate for the demarcation of norms and deviations is the so-called statistically-adaptive approach, in which the "norm" is: something average, established, not allocated from the general; something is most adapted to the environment. Accordingly, under the social approach to deviant behavior, we must understand deviations in behavior that are dangerous to society, communities and people. In this context, the ethical "norm-ideal" does not always consider that solidarity of people is a norm, and class struggle is a deviation from it. Thus, the problem of norm is an interdisciplinary problem, the roots of which lie in the general biological laws of human mental development and its psychosocial features, as well as in ethical-philosophical norms.

For the most part, deviation refers to various social pathologies, and as a rule, in the minds of people they have sustained negative meaning and understanding. In this case, there is an undeniable fact that deviations from the norm are possible both "down" and "up". From this it follows that deviation can be both negative and positive. Negative deviations include such phenomena and behavior that are destructive in nature, both for the person as well as for society as a whole. Positive deviations are those deviations that have a positive life-giving character: creativity, talent, genius, social creativity, heroic deeds, self-sacrifice, excessive zeal and devotion, a sharpened sense of pity (compassion).

Key words: positive deviation, personality, personal development, social norm, phenomenon, creativ, creativity, genius, professionalism.

УДК 378.091:364.044.4

Савельчук І.Б.

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО СПРЯМОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

У статті проаналізовано зміст поняття «освітнє середовище». Висвітлено структурно-змістовні й процесуальні особливості функціонування університетського освітнього середовища. Представлено різні класифікаційні моделі створення освітнього середовища навчальних закладів. Визначено історичні передумови та охарактеризовані фактори інноваційного впливу на створення освітнього середовища університету. Обґрунтовано значення освітнього середовища університету як чинника формування інноваційно спрямованої особистості. Розкрито функції освітнього середовища університету, в якому здійснюється підготовка соціальних працівників.